การส่งเสริมการเทศน์โจทย์ตามประเพณีอีสานของพระสงฆ์ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด

The Promotion of Question-and-Answer Sermon in Isan Tradition of Monks at Phanom Phrai District, Roi-Et Province

พระครูปริยัติสันติธรรม
Phrakhru Pariyat Santitham
ไพฑูรย์ สวนมะไฟ
Phaitoon Suanmafai
พระครูปลัดสมหมาย อตฺถสิทฺโธ
Phrakhruplalad Sommai Addhasitdho
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
Mahachulalongkornrajavidyalaya Roi-Et Buddhist College
E-mail: toonmcu101@gmail.com

(**Received**: September 2, 2022/ **Revised**: June 30, 2023/ **Accepted**: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเทศน์โจทย์ตามประเพณีอีสานของพระสงฆ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาเทศนาวิธีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาการเทศน์โจทย์ของพระสงฆ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด และ 3) เพื่อส่งเสริมการเทศน์ โจทย์ตามประเพณีอีสานของพระสงฆ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย 42 รูป/คน เก็บรวบรวมข้อมูล จัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และวิเคราะห์เนื้อหา สรุปและเรียบเรียงรายงานผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้ผลมากเกิดจากพุทธวิธีการประยุกต์การสอนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม จารีต ประเพณีของแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน การเทศน์โจทย์ของคณะสงฆ์อำเภอพนมไพร เป็นการเทศน์แบบปุจฉา-วิสัชนา หรือการเทศน์แบบถาม-ตอบนั่นเอง มีองค์เทศน์ตั้งแต่สองรูปขึ้นไป รูปหนึ่งเป็นองค์ถาม อีกรูปหนึ่งเป็นองค์ตอบ การเทศน์มีการสมมติกันตามตัวละครในเรื่องนั้นๆ การเทศน์โจทย์ต้องอาศัยนักเทศน์ที่มีประสบการณ์ มีความชำนาญในการเทศน์จริงๆ จึงจะสามารถเทศน์โจทย์ได้ การส่งเสริมการเทศน์โจทย์ตามประเพณีอีสานของคณะสงฆ์อำเภอพนมไพร ควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้มีการสร้างพระนักเทศน์โจทย์ต้นแบบประจำอำเภอให้มากขึ้นด้วยการฝึกอบรมตามหลักพุทธวิธีในการสอน 4 ด้าน คือ ด้านสันทัสสนา (การอธิบายชัดเจนแจ่มแจ้ง) ด้านสมาทปนา (การอธิบายให้เข้าใจ จูงใจ) ด้านสมุตเตชนา (การทำให้เกิดความแกล้วกล้า) ด้านสัมปหังสนา (การทำให้เกิดความร่าเริง) ควรให้มีการจัดตั้งชมรมพระนักเทศน์โจทย์ของอำเภอขึ้น เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายทำหน้าที่บริหารจัดการเกี่ยวกับพระนักเทศน์โจทย์ รวมถึงเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพของพระนักเทศน์โจทย์ด้วย

คำสำคัญ: การส่งเสริม; การเทศน์โจทย์; ประเพณีอีสาน

Abstract

The study entitled “The Promotion of Question-and-Answer Sermon in Isan Tradition of Monks at Phanom Phrai District, Roi-Et Province” consisted of the following objectives: 1) to investigate the methods of sermon appearing in Buddhist scriptures; 2) to explore the question-and-answer sermon of monks at Phanom Phrai District, Roi-Et Province; and 3) to promote question-and-answer sermon in Isan tradition of monks at Phanom Phrai District, Roi-Et Province. The study applied a qualitative research approach. The research tool is an interview form. Target group 42 photos/person. Collect data, categorize, separate issues, and analyze content. Summary and Compilation Report the results of the study in a descriptive form.

The following results are found:

Buddhist dissemination has been based on the Buddha’s techniques of dissemination with the geographical environment, social history, customs and tradition of each different region from the Buddha’s lifetime until nowadays. Regardless of the approach he utilized. The question-and-answer sermon of the Sangha in Phanom Phrai District is also known as Pucchā vissajjanā. The sermon is delivered by more than two monks, one of whom asks questions and the other responds. The sermon is based on fictional characters in the story, thus experienced preachers who are truly skilled at preaching are required.

Keywords: Promotion; Question-and-Answer Sermon; Isan tradition

1. บทนำ

พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ณ บริเวณใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ประทับเสวยวิมุตติสุขเป็นเวลา 7 สัปดาห์แล้ว จึงพิจารณาเห็นว่า บุคคลผู้มีปัญญา ในการเรียนรู้แตกต่างกัน ซึ่งเปรียบเสมือนดอกบัวสี่เหล่า จึงตัดสินพระหฤทัยที่จะประกาศ พระพุทธศาสนา โดยการส่งพระสาวก 60 รูปแรกไปประกาศพระศาสนา พระพุทธองค์ได้ให้โอวาทพุทธสาวกก่อนออกไปประกาศพระศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์ แม้เธอ ทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์เช่นกัน เธอทั้งหลาย จงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ ทวยเทพและมนุษย์ ขอจงอย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ ทั้งพยัญชนะครบบริสุทธิ์บริบูรณ์ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีธุลีคือกิเลสในจักษุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อมผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย /4/32/40) ทรงประทานแก่พระอรหันตขีณาสพ 60 รูป ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ในปีที่หนึ่งแห่งการตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระพุทธปสาสโนบาย (พระครูใบฎีกาชิตวัสส์ ธวชชโย, 2554: 1) ที่เป็นอมตะมาทุกยุคสมัย จวบจนกระทั่งปัจจุบันนี้” หลักการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงสอนไปตามลำดับจาก เรื่องง่ายไปหาเรื่องยาก จากรูปธรรมที่เห็นได้ง่ายไปสู่เรื่อง

นามธรรมที่มองเห็นได้ยาก มุ่งเน้นให้ภิกษุ ตลอดถึงคฤหัสถ์ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสมากขึ้นไปตามลำดับ มีจิตใจอ่อนโยนเหมาะสมไม่มีนิวรณ์ เพิ่มพูนให้เกิดศรัทธาขึ้นก่อน แล้วจึงสอนหลักธรรมชั้นสูง กระทั่งผู้ฟังได้บรรลุธรรมตามสมควรแก่ อินทรีย์บารมีของแต่ละบุคคล ดังจะเห็นได้จากหลักอนุปุพพิกถา ส่วนพิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ เหล่าพระสาวกทำสืบต่อกันมามี 4 แนวทาง คือ สันทัสสนา (ชี้แจงให้เห็นชัด) สมาทปนา (ชวน ให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ) สมุตเตชนา (เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า) สัมปหังสนา (ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง (สมนึก บ่อชน, 2562, 13)

ยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรหมแดน ข้อมูลข่าวสารในด้านต่าง ๆ ได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างมาก ความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้คนตกอยู่ในอำนาจของวัตถุสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคม เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อสภาพจิตใจให้โน้มเอียงไปในทางที่ต้องการความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น มีความดิ้นรนขวนขวายค้นหาในสิ่งที่ตนพอใจ ต่อสู่กับสิ่งยากเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุเครื่องอำนวยความ สะดวกสิ่งต่าง ๆ ฉะนั้นเราจึงควรทราบถึงปัญหาในการเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป ในการเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอและถูกวิธีเพราะส่วนมากยังยึด ธรรมเนียมนิยมแบบเก่า คือ เทศน์ตามคัมภีร์ เป็นการเทศน์ตามแบบพิธีกรรมแม้จะมีพระนักเทศน์แบบใหม่ คือ เทศน์แบบปฏิภาณโวหารอยู่บ้าง ส่วนใหญ่ก็ยังขาด ความรู้ทักษะและประสบการณ์ในการใช้ภาษาที่จะสื่อความหมายของหลักธรรมต่อสาธารณชน ใช้ศัพท์ภาษายากแก่การเข้าใจของประชาชน ขาดการกำหนดหัวข้อธรรมที่เหมาะสมกับผู้ฟัง ไม่มีการวิเคราะห์ผู้ฟังซึ่งเป็นเป้าหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บางทีนิทานหรือตัวอย่างที่นำมาประกอบในการเทศน์หรือบรรยาย ไม่ค่อยเหมาะกับกาลสมัย ไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกับสังคมในยุคปัจจุบันได้ การเผยแผ่หลักธรรมจึงไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรจากเหตุผลดังกล่าว จึงน่าจะมี ปัญหาในบางประการที่ทำให้พระสงฆ์ไทยยังไม่สามารถนำเอาความรู้ที่มีอยู่ ในทางพระพุทธศาสนา มาผ่านกระบวนการบริหารจัดการภายในองค์กรของพระสงฆ์เองอย่างเต็มศักยภาพ (พระปลัดสุรพล นิปุโณ, 2561: 1) การปลูก จิตสำนึกพระภิกษุ สามเณรให้มีความกระตือรือร้นและเห็นความสำคัญในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติจนสามารถนำเอาหลักการและวิธีการเทศน์ไป ประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมบุคลากรของคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีปริมาณและคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

ปุจฉาวิสัชนา แปลว่า ถามตอบกัน หมายถึงการถามและตอบกันไปมา เป็นการหาความรู้ความเข้าใจจากอีกฝ่ายหนึ่ง ปุจฉาวิสัชนา เป็นคำเรียกการเทศน์ที่มีการถามตอบกันเช่นนั้นว่า “ เทศน์ปุจฉาวิสัชนา” คือพระรูปหนึ่งเป็นผู้ถาม อีกรูปหนึ่งเป็นผู้ตอบโดยถามตอบกันในเรื่องธรรมบ้าง เรื่องอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังบ้าง ปุจฉาวิสัชนา เป็นวิธีสอนอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า โดยทรงเปิดโอกาสให้พระสงฆ์หรือผู้เข้าเฝ้าถามปัญหาได้ และพระองค์ทรงตอบเอง เป็นทางเกิดปัญญาอย่างหนึ่ง เป็นการเปิดโอกาสให้คู่สนทนาได้ซักไซ้ไล่เลียงถามจนกระทั่งได้คำตอบที่พอใจ เป็นวิธีการให้ความรู้ตรงแก่ผู้สงสัยในเรื่องนั้นๆ และเป็นการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในการเรียนการสอน (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรโชโต), 2547: ออนไลน์)

คณะสงฆ์อำเภอพนมไพรมีพระนักเทศน์โทย์ ซึ่งผู้เขียนเป็นหนึ่งในนั้น ปัจจุบันมีการสืบต่อวิธีการเทศน์ดังกล่าวและมีการส่งเสริมการเทศน์โจทย์ในระดับหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับการเทศน์อานิสงส์แล้วเจ้าภาพนิยมนิมนต์พระสงฆ์เทศน์อานิสงส์มากกว่าการเทศน์โจทย์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าต่อไปหากไม่มีการส่งเสริมอาจทำให้วิธีการเทศน์ดังกล่าวไม่ได้รับความนิยม ดังนั้นจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยการเทศน์โจทย์ พร้อมทั้งเสนอแนวทางการส่งเสริมการเทศน์โจทย์ด้วยเทคนิคและวิธีการเผยแผ่ธรรมะในแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับยุคสมัยในปัจจุบัน

รวมถึงเคล็ดลับการนำเสนอเนื้อหาสาระพุทธธรรมต่อประชาชนตามสถานที่ต่างๆ ให้เกิดความน่าสนใจ เพื่อเป็นแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรม และได้เทคนิควิธีการโน้มน้าวใจแก่ประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมได้ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ในเบื้องหน้าและประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพานต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาเทศนาวิธีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2.2 เพื่อศึกษาการเทศน์โจทย์ของพระสงฆ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด
2.3 เพื่อส่งเสริมการเทศน์โจทย์ตามประเพณีอีสานของพระสงฆ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขอบเขตการวิจัย ประกอบด้วย 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา เอกสาร ตารา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด 3) ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ 22 รูป ประชาชน 20 คน เลือกกลุ่มเป้าหมายโดยวิธีแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และวิเคราะห์เนื้อหา สรุปและเรียบเรียง รายงานผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาความ

4. ผลการวิจัย

เทศนาวิธีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เกิดจากพุทธวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการเผยแผ่แบบประยุกต์การสอนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมาย ไม่ว่าจะทรงใช้วิธีไหนก็ตามมีผลเป็นที่น่าพอใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เกิดจากธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ทรงใช้พุทโธบาย ก่อนแสดงธรรมทรงเลือกบุคคล เลือกธรรมะ เลือกเวลาและโอกาสที่จะแสดง เช่น ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคล รอจังหวะหรือโอกาส เป็นต้น ธรรมะที่พระองค์แสดงมักจะประสบผลสำเร็จเสมอ ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นเหตุผลเฉพาะยุคสมัยเท่านั้น แต่ยังอาศัยบารมีธรรมที่พระองค์ทรงสร้างมาเพื่อทำหน้าที่ของพระศาสดา โดยเฉพาะตามที่ท่านแสดงไว้ในที่ต่าง ๆ ความว่า “ พระผู้เป็นที่พึ่งของโลก ทรงบำเพ็ญบารมีให้บริบูรณ์เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย พระองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว เอกบุคคลเมื่อบังเกิดขึ้นในโลก ย่อมบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ต่อชาวโลก เอกบุคคลนั้น คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า” ดังนั้น พระสงฆ์นักเทศน์หรือนักเผยแผ่ในยุคปัจจุบัน ต้องมีคุณสมบัติที่ดีตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ พุทธวิธีในการสอนโดยทั่วไปมีความหมายถึง วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาและมนุษย์ ตามพระนามที่ได้รับยกย่องว่า “สตฺถา เทวมนุสฺสานำ” (พระไตรปิฎกภาษาบาลี/1/1/1) พระองค์ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย รูปแบบการแสดงธรรมสมัยพุทธกาล เช่น การสนทนา การถาม-ตอบปัญหา การแสดงธรรมที่ธรรมสภา การแสดงธรรมแก่เทวดาเวลากลางคืน เป็นต้น การที่จะสอนใครสักคน พระพุทธองค์ทรงมีพุทธวิธีหลากหลายประการแต่พระองค์จะเลือกวิธีที่เหมาะสมแก่ผู้ฟังหรือผู้สนทนาเป็นสำคัญ

การเทศน์โจทย์ของพระสงฆ์ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการแสดงธรรมที่น่าสนใจอีกแบบหนึ่ง รูปแบบของการเทศน์โจทย์หรือการแสดงธรรมเป็นการเทศน์แบบถาม-ตอบ มีองค์เทศน์ตั้งแต่สองรูปขึ้นไป รูปหนึ่งถามอีกรูปหนึ่งตอบ บางทีนิยมเรียกว่าเทศน์สองธรรมาสน์ มีการสมมติกันในการแสดงธรรมตามตัวละครในเรื่องนั้นๆ เรื่องที่เทศน์แล้วแต่จะกำหนด ซึ่งมีลักษณะเป็นเรื่องที่น่าสนใจ สามารถถาม-ตอบได้ดีหรือหลายแง่มุม การเทศน์โจทย์นี้ต้องใช้โวหารปฏิภาณอย่างมาก ต้องอาศัยผู้ที่มีประสบการณ์หรือผู้มีความชำนาญจึงจะเทศน์ได้ เป็นการเทศน์ปฏิภาณคือการแสดงธรรมโดยใช้โวหาร ความสามารถ

การส่งเสริมการเทศน์โจทย์ตามประเพณีอีสานของพระสงฆ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด ควรยึดรูปแบบการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า 4 ด้าน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564: 43) ได้แก่ ด้านสันทัสสนา (การอธิบายชัดเจนแจ่มแจ้ง) หมายถึง การส่งเสริมให้พระสงฆ์เทศน์โจทย์มีการแสดงธรรมได้อย่างแจ่มแจ้ง มีวิธีการพูดชี้แจงชัดเจน คือเวลาสอนก็ชี้แจง จำแนกแยกแยะ อธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนทำให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง ทำให้ผู้รับการเผยแผ่เกิดความประทับใจ จนสามารถสร้างความมั่นใจให้กับผู้ฟังว่าผู้พูด ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่พูดที่สอนจริง เป็นเหตุให้เกิดความเคารพ เชื่อถือ การสอนของพระพุทธเจ้ามีความแจ่มแจ้งชัดเจน เห็นภาพพจน์ปรากฏเป็นรูปธรรม จนได้รับคำชื่นชม ได้รับความนิยมยกย่องว่าเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งเหลือเกิน เหมือนจับภาชนะที่คว่ำให้หงาย เหมือนเปิดของที่ปิดอยู่ เหมือนการจุดประทีปในที่มืด เหมือนการชี้ทางแก่ผู้หลงทาง ทำให้เผยแผ่หลักคำสอนพระพุทธศาสนาประสบผลสำเร็จได้โดยง่าย ด้านสมาทปนา (การอธิบายให้เข้าใจจูงใจ) หมายถึง การส่งเสริมให้พระสงฆ์เทศน์โจทย์ได้อย่างจูงใจ พูดชักชวนให้อยากจะนำไปปฏิบัติตามคำสอนนั้น คือสิ่งใดควรปฏิบัติก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า ด้านสมุตเตชนา (การทำให้เกิดความแกล้วกล้า) หมายถึง การส่งเสริมให้พระสงฆ์เทศน์โจทย์ได้อย่างแกล้วกล้า มีวิธีการพูดที่ให้ผู้ฟังเกิดความเร้าใจอาจหาญ แกล้วกล้าในการทำความดี ด้านสัมปหังสนา (การทำให้เกิดความร่าเริง) หมายถึง การการเทศน์ชโลมใจให้ผู้ฟังสดชื่นร่าเริง แช่มชื่น เบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์บรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวัง ร่าเริงเบิกบานอยู่เสมอ

ด้านผู้ส่งสาร (พระนักเทศน์) พบว่า พระนักเทศน์ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ คือ (1) มีบุคลิกภาพดีเหมาะสมกับการเป็นพระนักเทศน์ มีน้ำเสียงดีพูดจาไพเราะน่าฟัง มีปฏิภาณไหวพริบดี ต้องเตรียมเรื่องหรือเนื้อหาธรรมะที่จะเทศน์ ต้องเป็นผู้ที่มี อัธยาศัยที่ดีต่อผู้ฟัง (2) มีการสำรวมกายและวาจา ไม่ทำตัวล้นจนเกินพระ มีการศึกษาเพิ่มเติมความรู้อยู่เสมอ ต้องมีบุคลิกที่สุภาพดี มีความตื่นตัวและคล่องแคล่วพร้อมที่จะรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวตลอดเวลา (3) มีลักษณะพูดจาไพเราะ มีกิริยาท่าทางน่านับถือ มีการนุ่งห่มจีวรเรียบร้อย สะอาด มีลักษณะที่เป็นมิตรยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคล่องแคล่วและตื่นตัวอยู่เสมอ พร้อมปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนรอบตัวได้ดี (4) มีความสำรวม เรียบร้อยเป็นผู้ที่คล่องแคล่ว ว่องไว มีคำพูดคำจาที่ ฉาดฉาน พูดด้วยน้ำเสียงชัดเจน นุ่มนวลน่าฟัง ต้องเตรียมเนื้อหาที่จะเทศน์ก่อนทุกครั้ง สามารถนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดในปัจจุบันมาสอดแทรกในการแสดงธรรมได้อย่างเหมาะสม (5) มีความสนใจในการแสวงหาความรู้ทั้งคดีโลกและคดีธรรม ต้องมี ความรู้ในหลักธรรมคำสอนอย่างแท้จริง มีการฝึกฝนอย่าง ต้องรู้หลักการใช้อักขระวิธี ไม่ใช้ภาษาวิบัติมีเสียงชัดเจนแจ่มใส มีจังหวะช่องไฟดี มีมารยาทดีและตรงต่อเวลา

ด้านสาร (หลักธรรมที่นำมาเทศน์) พบว่า พระนักเทศน์ต้องเลือกหลักธรรม ดังนี้ คือ (1) หลักธรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้ฟังเทศน์ เหมาะสมกับสถานการณ์ เป็นหลักธรรมที่เข้าใจง่าย ตรงใจผู้ฟัง สามารถนำเอาไปใช้ในชีวิตได้เลย (2) หลักธรรมที่ใกล้ตัวผู้ฟังเทศน์เพื่อจะได้เกิดประโยชน์สามารถนำเอาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ หรือเพื่อให้เกิดข้อคิดแล้วนำไปปรับใช้ได้ ต้องใช้หลักธรรมง่ายๆ ที่ทำให้ผู้ฟังมีความรู้สึกร่วม เห็นจริงตาม

เนื้อหา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับตนเองได้ (3) หลักธรรมะที่เรียบง่ายมีตัวอย่างที่มองเห็นภาพได้จริง สามารถเอาไปเปรียบเทียบได้กับการใช้ในชีวิตประจำวัน มีกระบวนการประเมินพระนักเทศน์ว่า ผู้ฟังได้รับประโยชน์จากการฟังมากน้อยเพียงใด (4) พระนักเทศน์ต้องเป็นแบบอย่างในการนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติ หลักธรรมที่นำมาแสดงต้องเป็นหลักธรรมที่ใกล้ ตัวกลุ่มผู้ฟังเพื่อดึงความสนใจและเข้าใจได้ง่ายสามารถปฏิบัติตามได้ (5) อย่ายกหลักธรรมโดยเฉพาะภาษาบาลีมากล่าวมากจนเกินไปทำให้ประชาชน ไม่เข้าใจ ภาษาที่ใช้ในการเทศน์ต้องเป็นภาษาที่ประชาชนในพื้นที่เข้าใจได้ทันที ควรใช้หลักธรรมง่ายๆ ภาษาง่ายๆ ที่สามารถเข้าใจได้ง่าย

ด้านช่องทางสื่อ (รูปแบบการเทศน์) พบว่า พระนักเทศน์จะต้องรักษาไว้รูปแบบการเทศน์ ดังนี้ คือ (1) ต้องเตรียมตัวเตรียมข้อมูลที่จะนำมาเทศน์ต้องมีการฝึกฝนการเทศน์เพื่อให้เกิดความชำนาญและเตรียมพร้อมเสมอ ต้องสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหลักธรรมะ แสดงธรรมด้วยน้ำเสียงที่ดังชัดเจนมีจังหวะเว้นวรรคและมีน้ำเสียงที่น่าฟัง การเทศน์แต่ละครั้งต้องใช้ระยะเวลาที่ไม่สั้นหรือยาวนานจนเกินไป (2) เนื้อเรื่องที่เหมาะสมกับโอกาสภาษาที่ใช้เป็นภาษาที่เหมาะกับกลุ่มผู้ฟัง เนื้อเรื่องที่เทศน์ จะต้องไม่ใช้ศัพท์หรือภาษาที่ลึกเกินไป เข้าใจยากจนต้องแปลความหมายยืดยาวมากเกินไป พระนักเทศน์ต้องมีทักษะในการเทศน์ปรับวิธีการเทศน์ให้ เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง (3) ต้องรู้จักขวนขวายในความรู้ ต้องติดตามข่าวสารให้ทันยุค ทันสมัย ควรเรียนรู้การใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้ทันยุคทันสมัย เพื่อนำเอามาใช้เสริมในการเทศน์ จะทำให้เกิดความน่าสนใจในการเทศน์ได้ดีขึ้น (4) ต้องรอบรู้การเทศน์ แบบที่เป็นมาตรฐานถูกต้องรู้จักการประยุกต์การเทศน์แตกต่างออกไปตามกลุ่มผู้ฟังและโอกาส ต้องมีลีลา การเทศน์ที่หลากหลาย ส่งเสริมให้พระนักเทศน์ ฝึกฝนทักษะให้เชี่ยวชาญ ทำให้เกิดตื่นตัว มีความรอบรู้ในการเทศน์ในโอกาสต่างๆ (5) ต้องรู้จักเลือกรูปแบบการเทศน์ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังและเทศน์เรื่องที่ เหมาะกับงานและสถานที่ในแต่ละครั้งควรยึดรูปแบบการเทศน์ในแบบที่ถูกต้องเอาไว้แต่ให้มีการประยุกต์ด้วยการใช้ รูปแบบอื่นๆ เข้ามาประกอบการเทศน์บ้าง

ด้านผู้รับสาร (ประชาชนผู้ฟังเทศน์) พบว่า พระนักเทศน์จะต้องเข้าใจผู้ฟัง ดังนี้ คือ (1) ประชาชนจะได้ฟังการเทศน์โจทย์ก็เฉพาะ ในงาน ทำบุญทั่วๆ ไปเท่านั้น ผู้ฟังเทศน์ส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการฟัง เทศน์ มองว่าการแสดงพระธรรมเทศนาเป็นไปเพียงพิธีกรรมเท่านั้น การ เทศน์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการทำพิธีเท่านั้น จึงไม่น่าฟังไม่น่าสนใจ บางครั้งผู้ฟังเองก็ไม่มีความพร้อมที่จะรับฟังเทศน์ (2) ประชาชนผู้ฟังธรรมบางส่วนให้ความสนใจตัวพระนักเทศน์เฉพาะบุคคล ดังนั้นพระ นักเทศน์เองต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเทศน์เป็นอย่างมากจึงจะเป็นที่น่าสนใจของผู้ฟัง ประชาชนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน บางคนมีความศรัทธาในการฟังธรรมะ บางคนฟังเทศน์เพราะศรัทธาเลื่อมใสในพระนักเทศน์ หากพระนักเทศน์มีความสามารถแสดงธรรมได้อย่าง น่าติดตามสนุกสนานก็อาจจะทำให้ประชาชนฟังเทศน์ด้วยความตั้งใจ (3) ประชาชนจะมีความตั้งใจฟังเทศน์โจทย์หรือไม่นั้น เหตุผลหนึ่งคือความสามารถในการพูดของพระนักเทศน์ การใช้ถ้อยคำ ภาษาที่ฟังแล้วเข้าใจได้ง่ายการตั้งใจฟังเทศน์จะทำให้ได้รับประโยชน์ ประชาชนมีหลายกลุ่มพระนักเทศน์จะต้องพิจารณาว่าจะนำธรรมะข้อใดมาเทศน์เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟัง ช่วงเวลาก็มีความสำคัญต่อการแสดงธรรมะ หากใช้เวลาที่เหมาะสมได้ตรงกับผู้ฟังก็จะได้รับ ประโยชน์จากการเทศน์ทั้งสองฝ่าย (4) ประชาชนอาจจะประสบปัญหาในการฟังเทศน์ เป็นเพราะ สภาพแวดล้อม การมีสิ่งรบกวนทางเสียง การมีสิ่งรบกวนส่วนบุคคล เช่น ความคิด จิตใจ อารมณ์สมาธิในการฟัง เป็นต้นประชาชนไม่สามารถรับข่าวสารที่พระนักเทศน์แสดงได้แม้พระนักเทศน์เองที่ไม่ พร้อมขาดความรู้ความสามารถในการเทศน์ หากผู้เทศน์ไม่สามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจในสิ่งที่สื่อออกไป ได้ อาจจะเป็นเพราะผู้เทศน์หรือธรรมะมีความซับซ้อนมากเกินไป (5) ประชาชนมุ่งหวังที่จะได้รับฟังเทศน์ที่สามารถนำไปใช้ใน

ชีวิตประจำวันได้ จึงยังให้ ความสำคัญในการฟังเทศน์ แต่พระนักเทศน์เองต้องใช้ถ้อยคำ ภาษาที่ง่ายจดจำได้ง่าย และเข้าใจได้ ทันที การใช้ภาษาที่ชัดเจนเหมาะสมจะทำให้สามารถแก้ไขสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ได้มากมาย ความเลื่อมใสศรัทธาในการฟังเทศน์แต่ก็เลือกที่จะรับฟังเทศน์เฉพาะที่ สนใจที่ถูกกับจริตของตนเองและมีประโยชน์นำเอาไปใช้ได้

5. อภิปรายผล

การเทศน์สมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงเป็นนักเผยแผ่ที่มีมีคุณสมบัติเพียบพร้อมทุกอย่าง พระองคทรงมีเทคนิควิธีที่ดีในการสอนเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสนใจและการได้บรรลุธรรม การแสดงธรรมแต่ละครั้งของพระองค์จะทรงพิจารณาคุณสมบัติของผู้ฟังเป็นสำคัญคือมีวาสนาที่จะรู้ธรรมได้ จริตผู้ฟัง องค์ประกอบที่เกื้อกูลแก่จริต เช่น อาชีพ ความชำนาญ เป็นต้น การเทศน์ของพระพุทธเจ้ามีหลายรูปแบบ เช่น สนทนา ถาม-ตอบ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุทธิพงษ์ สุทธิวโส (วันทองหลาง) (2561) เรื่อง“การจัดการเรียนรู้โดยใช้ธรรมสากัจฉาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร” ที่พบว่า วิธีสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายรูปแบบ เช่น แบบสากัจฉา หรือสนทนา แบบบรรยาย แบบ ตอบปัญหา แบบวางกฎข้อบังคับ ซึ่งผู้วิจัยสนใจศึกษาพุทธวิธีการสอนแบบสากัจฉา หรือสนทนา วิธีนี้ น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใส ในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรมในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถาม นำคู่ สนทนาเขาสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด การสอนแบบสนทนา (สากัจฉา หรือธรรมสากัจฉา) เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยที่สุด เป็นการสนทนาธรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การ อภิปรายปัญหา การแสวงหาเหตุผล คิดค้น คัดค้าน หรือคล้อยตาม การปุจฉาวิสัชนา การโต้วาทีทาง วิชาการ การซักถามและแก้ปัญหา พุทธวิธีสอนนี้ใช้กันมาแต่ครั้งพุทธกาลแล้ว การสอนแบบธรรม สากัจฉา เป็นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดแก้ปัญหา เป็นคนมีเหตุผล และช่วยให้ผู้เรียนได้แนวคิดทางธรรม และได้ฝึกฝนอย่างจริงจัง เมื่ออ่านพระไตรปิฎกแล้วจะเห็นว่าพระองค์ชอบใช้วิธีนี้ อาจเป็นด้วยว่าผู้ฟังได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทำให้การเรียนการสอนสนุก ไม่รู้สึกว่าตนกำลัง “เรียน” หรือกำลัง “ถูกสอน” แต่จะรู้สึกว่าตนกำลังสนทนาปราศรัยกับพระพุทธองค์อย่างสนุกสนาน

นักเทศน์โจย์อำเภอพนมไพรควรได้พัฒนาคุณสมบัติ 4 ด้าน คือ สันทัสสนา สมาทปนา สมุตเตชนา และสัมปหังสนา เพื่อการเป็นนักเทศน์ที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ควรได้ส่งเสริมให้มีการฝึกนักเทศน์ต้นแบบ การสร้างเครือข่ายพระนักเทศน์ และการประเมินความสามารถพระนักเทศน์ เพื่อพัฒนาให้เป็นนักเทศน์ที่มีความสามารถ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดสุรพล นิปุโณ (มุททารัตน์) (2554) เรื่อง “การพัฒนาพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ที่พบว่า คุณลักษณะของพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องประกอบด้วย 1) หลักองค์ธรรมกถึก 2) เป็นพหูสูต 3) หลักพุทธวิธี 4 ส. (สันทัสสนา สมาทปนา สมุตเตชนา และสัมปหังสนา) 4) มีความดีและจริยธรรม 5) มีบุคลิกภาพที่ดี 6) มีความประพฤติการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถกล่าวได้ว่า การเป็นพระนักเทศน์ที่ดีจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังกล่าวนี้ แต่การเป็นพระนักเทศน์ต้นแบบ จะต้องมีการพัฒนาบุคคลด้วยการฝึกอบรมทางกายภาพ และความสามารถเฉพาะบุคคลที่มากกว่านั้น ตามหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยหลัก 3 ประการ คือ 1) การศึกษา 2) การฝึกอบรม และ 3) การพัฒนาความรู้ให้มีทักษะในการเทศน์ รู้วิธีการนำเอา เทคโนโลยีมาเสริมการเทศน์ เสริมสร้างความเชี่ยวชาญให้มากขึ้น การพัฒนาพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระสังฆาธิการต้องมีนโยบาย สนับสนุนส่งเสริมให้มีการ

สร้างพระนักเทศน์ประจำจังหวัดให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาให้เป็นพระนักเทศน์ แม่แบบและพระนักเทศน์ต้นแบบด้วยการให้การศึกษาการฝึกอบรมเป็นระยะ ๆ ควรให้มีการจัดตั้ง ชมรมพระนักเทศน์หรือสภาพระนักเทศน์ของจังหวัดขึ้นเพื่อสร้างเป็นเครือข่ายทำหน้าที่บริหารจัดการ เกี่ยวกับพระนักเทศน์ รวมถึงเป็นการตรวจสอบวัดผลประเมินคุณภาพของพระนักเทศน์ด้วย

6. สรุป

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์คำนึงถึงความเหมาะสมของบริบทสังคมและผู้ฟังเป็นสำคัญ เช่น จริตผู้ฟัง อาชีพ กาลเวลา เป็นต้น การเทศน์โจทย์ของคณะสงฆ์อำเภอพนมไพร เป็นการเทศน์แบบปุจฉา-วิสัชนา มีองค์เทศน์สองรูป มีการสมมติให้รูปหนึ่งเป็นองค์ถาม อีกรูปหนึ่งเป็นองค์ตอบ เรื่องที่เทศน์ต้องมีความน่าสนใจ มีประเด็นถาม-ตอบได้ดี การเทศน์โจทย์ต้องอาศัยนักเทศน์ที่มีประสบการณ์ มีความชำนาญในการเทศน์ จึงจะสามารถเทศน์ได้ดี การส่งเสริมการเทศน์โจทย์ตามประเพณีอีสานของคณะสงฆ์อำเภอพนมไพร ควรส่งเสริมให้มีการสร้างพระนักเทศน์โจทย์ต้นแบบประจำอำเภอ ด้วยการฝึกอบรมตามหลักพุทธวิธีในการสอน 4 ด้าน คือ ด้านสันทัสสนา (การอธิบายชัดเจนแจ่มแจ้ง) ด้านสมาทปนา (การอธิบายให้เข้าใจ จูงใจ) ด้านสมุตเตชนา (การทำให้เกิดความแกล้วกล้า) ด้านสัมปหังสนา (การทำให้เกิดความร่าเริง) ควรมีการจัดตั้งชมรมพระนักเทศน์โจทย์ของอำเภอ ควรสร้างเครือข่ายพระนักเทศน์โจทย์ และควรมีการประเมินคุณภาพของพระนักเทศน์โจทย์ด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะสงฆ์อำเภอพนมไพรควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้มีการสร้างพระนักเทศน์โจทย์ให้มากขึ้น เพื่อให้เป็นพระนักเทศน์ต้นแบบ

2) คณะสงฆ์อำเภอพนมไพรควรมีนโยบายควรมีโครงการส่งพระเข้ารับการฝึกอบรมเป็นพระนักเทศน์โจทย์ประจำอำเภอและพระนักเทศน์ต้นแบบ

3) พระนักเทศน์โจทย์ในอำเภอพนมไพรควรจัดตั้งชมรมหรือสภาพระนักเทศน์โจทย์ให้เป็นเครือข่ายขึ้น เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบประเมินคุณภาพของพระนักเทศน์โจทย์ในอำเภอ

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) เจ้าอาวาสทุกวัดในเขตอำเภอพนมไพรต้องเข้ารับการฝึกอบรมเป็นพระนักเทศน์โจทย์ เพื่อให้เป็นพระนักเทศน์ประจำอำเภอหรือพระนักเทศน์ต้นแบบ

2) คณะสงฆ์อำเภอพนมไพรควรจัดทำโครงการสร้างพระนักเทศน์ประจำอำเภอ เพื่อคัดสรรและส่งไป ฝึกอบรมเป็นพระนักเทศน์ของจังหวัดและของมหาเถรสมาคมต่อไป

3) เจ้าอาวาสต้องส่งเสริมพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ได้รับการฝึกการเทศน์โจทย์ ให้สามารถเทศน์ได้

4) จัดให้มีการประสานงานกันเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลความรู้ประสบการณ์และเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเทศน์ให้มีความรู้ความสามารถในการเทศน์สูงยิ่งขึ้นไป

7.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรจะทำการศึกษาในประเด็นที่ เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1) ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบ วิธีการเทศน์โจทย์ของแต่จังหวัดในภาคอีสาน

2) ควรศึกษาวิธีการสืบสานอนุรักษ์และต่อยอดการเทศน์โจทย์ในภาคอีสาน

8. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2547). คำวัด. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565, จาก https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=2144

พระครูใบฎีกาชิตวัสส์ ธวชฺชโย (ทนนาน). (2554). ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดสุรพล นิปุโณ (มุททารัตน์). (2561). การพัฒนาพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุทธิพงษ์ สุทธิวโส (วันทองหลาง). (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ธรรมสากัจฉาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2506). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกำ 2500. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมนึก บ่อชน. (2562). การสร้างสรรค์บทเทศน์และประเพณีบุญผะเหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ภาษาอังกฤษ

Bochon S.. (2019). The Creation of Sermons and the Boon Phawet Tradition in Roi Et Province. Master of Arts Thesis Department of Thai Language. Mahasarakham University 2019.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University (1963). Tipitaka in Pali language Mahachula Tepitaka edition 1957. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

_____. (1996).Thai Tripitaka Mahachulalongkorn rajavidyalaya Edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Presses.

Phrakhru Baidikachittawat Thawatchayo (Dhananan). (2011). Efficacy of Buddhism propagation of Dhammaduta. Master of Buddhist Thesis Buddhist Management Program Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phrapalad Suraphon Nipuno (Muttharat). (2018). Development of a model preacher in Prachuap Khiri Khan Province. Master of Arts Thesis Buddhist Management Program Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phra Sutthipong Suthiwatso (Wanthonglang). (2018). Learning management by using Dhammasakcha to develop learning achievement. The subject of Buddhism of Mathayomsuksa 5 students at Suksa Naree Witthaya School, Bang Bon District, Bangkok. Master's Degree Thesis Department of Social Teaching graduate school Mahachulalongkornrajavidyalaya University.